

OKUL ÖNCESİ ÇOCUKLARINDA SOSYAL BECERİ: DURUM SAPTAMASI

Necla Acun Kapıkıran*
Asiye Bora İvrendi**
Atiye Adak***

ÖZET

Bu çalışmanın amacı okul öncesi öğrencilerinde sosyal becerinin bazı demografik değişkenler açısından incelenmesidir. Öğrencilerin sosyal becerileri öğretmenlerin algılarına dayalı olarak belirlendi. Bu çalışmada kullanılan Sosyal Beceri Ölçeği (SBÖ) farklı sosyal beceri ölçeklerinden yararlanılarak geliştirilmiştir. 343 öğrenci için doldurulmuştur (Akkök, 1996, Çetin, Bilbay ve Kaymak, 2003; McGinnis, ve Goldstein, 2003; Méndez, Hidalgo ve Inglés, 2002). Öğrencilerin 196'sı kız ve 147'si erkektir. Öğrenciler 4-6 yaşları arasında değişmektedir. Varyans analizi sonuçlarına göre, sosyal beceri, iletişim ve uyum alt boyutlarında yaşlar arasında fark saptanmıştır. Kızların erkeklerden uyum puanlarının daha düşük olduğu kaydedilmiştir. Bulgular sosyal beceriye ve sosyal-duygusal gelişime ilişkin yazın alanları çerçevesinde tartışılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Sosyal Beceriler, Okul Öncesi Eğitim

ABSTRACT

The purpose of this study is to investigate social skills of children who were attending semi-public early childhood education institution. Social skills of children were determined on the basis of teacher's perceptions. A Social Skills Scale for Early Childhood Children was developed by the researchers by utilizing several different social skills scales (Akkök, 1996, Çetin, Bilbay ve Kaymak, 2003; McGinnis, ve Goldstein, 2003; Méndez, Hidalgo ve Inglés, 2002). There were 16 participating early childhood teachers who completed the instrument for the children in their classrooms. The total number of children was 343. 196 of these children were female and 147 of them were male. The children age were changing between 4 and 6. According to the results of variance analysis, there was a difference between age groups in the sub groups of social skills, communication, and adjustment. It was found that adjustment scores of girls were lower than boys' scores. The results of this study were discussed in relation to the literature on children's social-emotional development.

Key Words: Social Skills, Pre-school Education

GİRİŞ

Çocuğun duygusal-sosyal gelişimi içinde sosyal beceriler ayrı bir önem taşımaktadır. Sosyal beceriler, iletişim, problem çözme, karar verme, kendini yönetme ve akran ilişkileri gibi diğerleriyle olumlu sosyal ilişkileri başlatmaya ve sürdürmeye izin veren becerilerdir (www.behavioradvisor.com/socialskills.htm).

Beceri analizine göre, sosyal beceriler; etkileşimi başlatma, sürdürme ve sonlandırmaya ilişkin beceriler, hoş olmayan durumlarla başa çıkma, çatışma çözme ve atılganlıkla ilgili beceriler olarak sınıflandırılmıştır (Jenson, Slone ve Yough, 1988; akt: Bacanlı, 1999:49). Sosyal beceri yetersizliği ise; beceri yetersizliği, performans yetersizliği, kendini kontrol etme yetersizliği ve beceriyi ortaya koyamama yetersizliği olarak belirlenmiştir (Greshaw, 1988; akt: Çiftçi ve Sucuoğlu, 2003:23).

Bu çalışmanın literatür taraması, sosyal beceriler konusuyla ilgili üç boyutu ele alarak yapılmıştır: sosyal becerilerin bazı kişilik değişkenleri ile ilişkisini saptamaya yönelik araştırmalar, sosyal becerilerin öğretimine yönelik araştırmalar ve sosyal becerilerin değerlendirilmesi yöntemlerine yönelik bilgileri içermektedir.

* Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fak. Denizli, e-posta: nkkiran@pamukkale.edu.tr

** Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fak. Denizli, e-posta: aivrendi@pamukkale.edu.tr

*** Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fak. Denizli, e-posta: adak@pamukkale.edu.tr

Sosyal becerilere ilişkin yazın alanına baktığımızda, sosyal davranışlar çeşitli değişkinlerle ilişkilendirilmiştir. Bu değişkenler arasında, bağlanma stili, sosyal yeterlilik (arkadaşlık becerisi ve akran ilişkileri), cinsiyet ve anne-babanın çocuklarıyla ilişkileri yer almaktadır.

Sosyal davranışlar ile bağlanma stili arasında ilişki saptanmıştır. Güvenli bağlanan çocukların güvenli bağlanmayan çocuklardan sosyal olarak daha becerili oldukları kaydedilmiştir (Guerrero ve Jones, 2003). Sosyal beceri ve becerilerin, sosyal yeterlikle ilişkili olduğu ifade edilmiştir (Curan, Wallander ve Farrell, 1985; Bacanlı, 1999:21). Mize ve Abell (2006), sosyal olarak yeterli çocukların daha sofistike beceriler geliştirdikleri, daha olumlu davrandıkları sergiledikleri, ebeveynleriyle ilişkilerinin daha olumlu olduğu, eleştiriden sakındıkları ve arkadaşlarına daha az yönlendirici olduklarını belirtmektedirler. Sosyal becerilerde akran ilişkileri ayrı bir öneme sahiptir. Çocuklar sosyal becerilerini akran ilişkilerinde pekiştirme ya da kazanma fırsatlarını elde ederler. Mize ve Abell, (2006) tarafından yapılan bir araştırmada, sosyal olarak yeterli olan çocukların, akranlarla ilişkilerde daha az güçlük yaşadıkları kaydetmişlerdir.

Phillipsen, Bridges, McLemore ve Saponaro (1999), çocukların, ebeveynlerin ve öğretmenlerin arkadaşlık becerisine yönelik görüşlerini incelemişlerdir. Bu araştırmada, çocukların ve ebeveynlerin görüşlerine göre arkadaşlık becerisinin akran kabulü ile ilişkili olduğunu ve öğretmenlerin düşüncelerine göre, arkadaş kabulü ne kadar fazla ise geri çekilmenin ve utangaçlığın o kadar düşük olduğunu saptanmışlardır. Choi ve Kim (2003) düşük arkadaş kabulünün sosyal olarak uygun olmayan davranış örüntüleriyle ilişkili olduğunu belirtmişlerdir. Wentzel, McNamara-Barry ve Caldwell (2004) arkadaşı olmayan çocukların olumlu sosyal davranışlarının daha düşük olduğunu saptanmışlardır. Sosyal olarak uygun olmayan saldırganlık ve geri çekilmenin arkadaş kabulünü olumsuz etkilemektedir (Chang, 2004).

Cinsiyet değişkeni açısından sosyal beceriler incelendiğinde, kızlar daha çok olumlu sosyal davranışlara sahipken, erkeklerin daha saldırgan oldukları kaydedilmiştir. Wentzel ve Erdley (1993) olumlu sosyal davranışların kızlarda başkalarına saygı duymayla ilişkili olduğunu saptamışlardır.

Sosyal beceri eksikliği olarak saldırganlık araştırmalarına baktığımızda, erkekler çocukların izledikleri filmlerdeki saldırgan erkek karakterle özdeşim kurdukları kızların ise hem erkek hem kadın saldırgan karakterle özdeşim kurdukları görülmüştür. Bu yüzden, kızların saldırgan görüntülerden daha çok etkilendikleri kaydedilmiştir (Huesman, Moise-Titus, Podolski ve Eron, 2003). Şiddet araştırmaları boylamsal olarak incelendiğinde şiddet içeren görüntülerin, daha çok durumluluk düşmanlık yarattığı belirtilmektedir (Anderson , Carnavey ve Eubanks, 2003). Başka bir çalışma ise, sosyal olarak kaygılı olan çocukların sosyal beceri puanlarının yüksek olduğu, ancak durumluluk sosyal kaygısı yüksek olan çocukların sosyal becerilerinin düşük olduğu saptanmıştır (Cartwright-Hatton, Hodges ve Porter, 2003).

Anne-babaların çocuklarıyla ilişkilerinin sosyal beceri üzerindeki etkilerini saptamayı amaçlayan araştırmalara baktığımızda, ebeveynlerin çocuklarını yetiştirirken çocuklarının cinsiyetine yönelik farklı tutumlar göstermeleri, çocuklarının sosyal becerilerini etkilediği görülmüştür. Bu yönde Updegraff, McHale, Crouter ve Knonoff (2001) tarafından yapılan bir araştırmada, annelerin kız çocuklarıyla etkileşimde babalardan daha çok akran yönelimli etkinliklere yöneldikleri saptanmışlardır. Annelerin çocuklarının akran ilişkilerine ilişkin daha fazla bilgiye sahip oldukları kaydedilmiştir. Mercurio (2003), erkek çocukların yetiştirme tarzından dolayı duygusal olgunluklarının daha düşük olduğunu belirtmektedir. Diğer bir çalışmada, Park ve Cheah (2005) Koreli annelerin çocuklarını eğitirken çocuklarının olumsuz duygularını kontrol etmeyi öğretmekten çok, paylaşmayı ve yardım etmenin daha önemli olduğunu vurguladıkları kaydedilmiştir. Anneler kızları için ahlaki nedenler üzerinde, erkek çocukları için gelişimsel nedenlere yüklem yaptıkları görülmektedir. Chaplin (2005) babaların kızların boyun eğici, erkeklerin uyumsuz davranışlarına dikkat ettikleri ve bu dikkatin sonraki yıllarda kızları boyun eğici, erkeklerin uyumsuz davranışlarını arttırdığını saptamıştır. Bu yüzden, sosyal becerilerle ruh sağlığının ilişkili olduğu düşünülmektedir. Yine, depresif kişilerin başkalarının mesajlarını daha olumsuz olarak değerlendirdikleri ve daha az

işbirliği yaptıkları kaydedilmiştir (Tse ve Bond, 2004). Liu (2004) çocuğun davranışlarının dışsallaştırmasının ileri yıllardaki suçun ve şiddetin güçlü yordayıcısı olduğu belirtilmektedir.

Okul öncesi eğitimde, sosyal beceri ve becerilerin öğretimi veya eğitimine yönelik çalışmalar gerçekleştirilmiştir. Bu tür çalışmaların çocukların sosyal becerileri üzerinde olumlu etkileri olduğunu saptayan araştırmaların sayısı oldukça fazladır. Avcıoğlu(2003)'nun çalışmasında, sosyal beceri eğitiminin çocukların dinleme, sözel açıklama ve kişiler arası ilişkilere yönelik becerilerinde artışa neden olduğu kaydedilmiştir. Çetin, Bilbay ve Kaymak (2003) tarafından gerçekleştirilen deneysel bir çalışma sonucuna göre, deney ve kontrol grupları arasında sosyal beceri bilgisi açısından fark saptamışlardır. Sosyal beceri eksikliği olarak saldırgan davranışların engellenmesinde, çocuklara öfke kontrolü ve saldırganlığı uygun şekilde ifade etmeleri öğretilmektedir (Goldstein, 2003). Teglassi ve Rothman (2001), sosyal beceri eksikliği olan saldırganlığı azaltmaya yönelik bir program geliştirmişlerdir. Bu programın çocuklara uygulanması sonucunda, çocuklarda saldırgan davranışların azaldığı ve çocukların saldırgan davranışlarını daha az dışsallaştırdıkları ve bunun sonucunda davranışlarını daha iyi kontrol etmeyi öğrendiklerini saptamışlardır.

Başka bir sosyal beceri müdahale programıyla, çocukların sosyal ve duygusal yeterliliklerini geliştirmeleri amaçlanmıştır. Bu program, çocukların daha az yetişkin müdahalesine ihtiyaç duymalarına, daha az saldırgan olmalarına ve kızların daha fazla işbirliği yönelmelerine yol açmıştır (Frey, Nolen, Edstrom ve Hirschstein, 2005). Sosyal beceri olarak, problem çözme becerisi eğitimi sonucunda; çocukların çözüm üretme sayılarının, kategori sayılarının ve çözüm olmayan düşünce üretme sayılarının arttığını kaydetmişlerdir (Dinçer ve Güneysu, 1998). Hamann, Lineburgh ve Paul (1998), duyguları ifade etme ve duyarlılığın sosyal kontrolü öğrenmede etkili olduğunu belirtmektedirler.

Sosyal becerilerin kazanılması ve kalıcılığı ailede, okulda ve diğer yaşam alanlarında bu becerilerin tekrarlanmasıyla gerçekleşebilir. Aile, okul ve çevrenin yanında, sosyal becerilerin öğrenilmesi zaman içinde kalıcı olmaktadır (McClelland ve Morrison, 2003).

Sosyal becerilerin değerlendirmesinde; doğrudan davranış gözlemi, dereceleme ölçekleri ve kendi kendini değerlendirme (Gresham ve Elliott, 1987; Çiftçi ve Sucuoğlu, 2003:19) ve sosyometri (Çetin, Bilbay ve Kaymak, 2003:171) kullanılabilir. Fox ve Boulton (2005) sosyal beceri maddelerini kişinin kendisi, arkadaşı, ebeveynleri ve öğretmeni doldurduğunda farklı algılamaların olduğunu saptamışlardır. Örneğin, Milford ve Greenfield (2002)'in sosyal becerileri değerlendirdikleri bir araştırmada, öğretmenlerin uzman gözlemcilerden çocukların sosyal becerilerini daha olumlu olarak değerlendirdikleri saptanmıştır. Ölçme araçlarını, çocukların kendileri doldurabileceği gibi (Phillipsen, Bridges, McLemore ve Saponaro,1999), çocuğun arkadaşı, ebeveynleri veya öğretmeni de (Milford ve Greenfield, 2002; Phillipsen, Bridges, McLemore ve Saponaro,1999) doldurabilir.

Bu çalışmanın amacı, okul öncesi çocukların sosyal becerilerindeki beceri eksikliklerini yada yetersizliklerini belirlemek ve becerilerdeki yetersizliklerin yada eksikliklerin bazı demografik değişkenlere göre fark yaratıp yaratmadığını saptamaktır.

YÖNTEM

Örneklem:

Örneklemi, Denizli İl Milli Eğitim Müdürlüğüne bağlı bir anaokuluna devam eden öğrenciler oluşturmaktadır. Veriler, 16 öğretmenin sınıflarında bulunan her çocuk için doldurdıkları ölçeklerle elde edilmiştir. Toplam 343 öğrenciye ulaşılmıştır. Öğrencilerin 196'sı (%53) kız ve 147'si (%47) erkektir. Çocukların yaşları 4-6 arasında değişiyor ve X: 5.49, Ss: .70'dir. Okulun orta ve üst-orta sosyo-ekonomik düzeyde aileleri içermektedir.

Ölçme Aracı:

Okul Öncesi dönemdeki çocukların sosyal becerilerini ölçmek için Sosyal Becerilerini Ölçeği geliştirilmiştir. Bu konudaki çalışmaların daha çok ilköğretime odaklandığı görülmektedir (Akkök, 1996, Çetin, Bilbay ve Kaymak, 2003). İlgili alanın yazın taraması yapıldıktan sonra, 57 maddeli

ölçme aracının maddeleri yazılmıştır (Akkök, 1996, Çetin, Bilbay ve Kaymak, 2003; McGinnis, ve Goldstein, 2003; Méndez, Hidalgo ve Inglés, 2002). Ölçme aracı 5'li likert türü işaretlemeyi gerektirmektedir. Toplanan veriler SPSS-12.0 paket programında değerlendirilmiştir.

Sosyal Beceri Ölçeğinin Geçerliliği ve Güvenirliği:

Ölçek, beş uzman görüşüne başvurulduktan sonra uzmanların istekleri doğrultusunda değişiklik yapılarak ölçeğin son şekli verilmiştir. Öğretmenler ölçekleri doldurduktan sonra 10 madde yeterince gözlenemediği için bir çok öğretmen tarafından boş bırakıldığı için ölçekten çıkarılmıştır. 6. madde: Kendi kendini ödüllendirir. 9. madde: Onu olumsuz etkileyecek durumları görmezlikten gelir. 16. madde: Grup çalışmalarına istekli katılmaz. 18: Grup etkinliklerinde arkadaşlarını yönlendirir. 25. madde: Arkadaşlarının onu reddetmesini kontrolünü kaybetmeden kabul eder. 35. madde: Gergin ve üzgün olduğunda kendi kendini rahatlatır. 36.madde: Arkadaşlarını öğretmene şikayet eder. 39. madde: Ona sorun yaratacak ya da istemediği bir şeye 'hayır' der. 43.madde:İnsanları güldürür. 45.madde: Yaptığı şakalar başkalarını incitici ve aşağılayıcı değildir. 48. madde: Arkadaşlarının başarılarını över. 51. Herhangi bir durumda neyin adil neyin adil olmadığına doğru bir şekilde karar veremez. Ölçek başlangıçta sınırlama yapmadan faktör analizi sonucunda 9 faktörlü olduğu ancak, varyansın açıklayıcılık değeri 3 faktörde 5 ve üstü olduğu kaydedilmiştir. Bunun sonucu, veriler 3 faktörle sınırlandırılarak tekrar analiz edilmiştir.

Tablo-1: Sosyal Beceri Ölçeğinin Faktör Yükleri ve Güvenirliği

M. No.	X	ss	Top. r	İlet. r	Uyum r	Çek.r	1. Faktör (23)	2. Faktör (12)	3. Faktör (10)	Toplam
1.	1.83	.870	.070	-.415**	.594**	.328**		.542		
2.	1.88	1.08	.126*	-.460**	.479**	.663**			.522	
3.	4.01	.820	.218*	.594**	-.457**	-.366**	.522			
4.	2.55	1.26	-.025	-.213**	-.089	.527**			.552	
5.	3.89	.941	.357**	.719**	-.384**	-.478**	.657			
6.	3.94	.925	.425**	.705**	-.270**	-.403**	.637			
7.	3.49	1.13	.460**	.776**	-.348**	-.463**	.737			
8.	1.99	1.21	-.118*	-.568**	.202**	.790**			.685	
9.	1.80	1.07	.163**	-.454**	.436**	.767**			.676	
10.	3.32	1.21	.313**	.723**	-.352**	-.603**	.555			
11.	3.57	1.20	.310**	.697**	-.468**	-.415**	.638			
12.	4.02	.970	.326**	.658**	-.345**	-.446**	.593			
13.	3.66	1.05	.428**	.777**	-.342**	-.530**	.721			
14.	2.13	1.14	.095	-.339**	.545**	.271**		.453		
15.	1.90	1.04	.265**	-.397**	.793**	.400**		.751		
16.	1.89	1.03	.336**	-.308**	.636**	.519**		.586		
17.	1.89	1.05	.407**	-.281**	.774**	.442**		.765		
18.	3.49	1.03	.404**	.670**	-.275**	-.417**	.672			
19.	1.94	1.03	.400**	-.199	.739**	.273**		.755		
20.	2.10	1.11	-.112*	-.531**	.187**	.740**			.714	
21.	3.61	1.07	.531**	.734**	-.154**	-.474**	.700			
22.	2.70	1.16	.374**	.529**	.111*	-.262**	.603			
23.	1.94	1.07	.447**	-.199**	.739**	.273**	.704			
24.	3.92	1.03	.432**	.723**	-.286**	-.472**	.646			
25.	3.19	1.10	.274**	.614**	-.330**	-.460**	.511			
26.	1.84	1.06	.269**	-.241**	.712**	.161**		.708		
27.	3.02	1.15	.489**	.742**	-.227**	-.479**	.699			
28.	2.03	1.15	.120*	-.466**	.400**	.758**			.619	
29.	2.43	1.02	.216**	-.178**	.546**	.126**		.542		
30.	2.35	1.06	.207**	-.098	.547**	-.064		.580		
31.	2.73	1.21	.417**	.224**	.381**	-.198**		.457		
32.	2.08	1.03	.074	-.364**	.652**	.155**		.596		
33.	1.84	1.03	.101*	-.431**	.348**	.710**			.602	
34.	1.85	1.06	.020	-.506**	.385**	.686**			.526	
35.	4.07	.890	.368**	.439**	-.202**	-.063	.535			
36.	3.43	1.02	.298**	.505**	-.303**	-.213**	.509			
37.	3.32	1.03	.386**	.599**	-.244**	-.331**	.602			
38.	2.10	1.13	-.017	.348**	.078	.639**			.585	
39.	3.12	1.15	.374**	.584**	-.189**	-.386**	.557			
40.	4.07	.851	.303**	.542**	-.251**	-.345**	.500			
41.	3.89	.860	.383**	.639**	-.252**	-.413**	.564			
42.	3.27	1.19	.319**	.476**	-.122*	-.327**	.342			

43.	3.52	1.08	.380**	.589**	-.152**	-.429**	.481		
44.	1.99	1.00	.049	.557**	-.410**	-.607**		.484	
45.	1.76	1.03	.207**	-.237**	.503**	.290**		.436	
Ö.D								9.59	6.07
Var								21.31	13.50
%								12.45	47.27
α								.919	.862
								.866	.936

*0.05 ** 0.01

Tablo 1’de, ölçeğin faktör analizi sonuçları görülmektedir. Ölçekteki maddelerin faktör yükleri .436 ile .755 arasında değişmektedir. Her bir maddeden alınan puan ile ölçeğin toplamından elde edilen puanın .111 ile .793 arasında değiştiği saptanmıştır. Ölçek toplam varyansın % 47.27’sini üç faktörlü olarak açıklamıştır. Ölçeğin iç tutarlılığını gösteren alfa katsayısı α :.93.6’dır. İç tutarlılığının yüksek olduğunu söyleyebiliriz. Ölçme aracının geçerlik ve güvenilirlik düzeyi yeterli kabul edilmiştir (Stevens, 1996; Tatlıdil, 1992).

Sosyal Beceri Ölçeği ile alt boyutları arasındaki ilişkiler aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo-2: Sosyal Beceri Ölçeği ve Alt Boyutlarının İlişkisi

Ölçek	Sosyal Beceri	İletişim	Uyumsuzluk	Çekingenlik
1-Sosyal Beceri	-	.598**	-.372**	.036
2-İletişim	-	-	-.410**	-.631**
3-Uyumsuzluk	-	-	-	.375**

Tablo 2’de sosyal beceri ölçeği ve alt boyutları arasındaki ilişkilerin ortalamaya yakın olduğunu görülmektedir. Bu yüzden üç alt boyuttan söz edilebilir.

İşlem:

Uygulama 2005 yılı güz yarı yılında gerçekleştirilmiştir. Öğretmenler her bir öğrenci için (yaklaşık 20’er öğrenci için) 1.5 aylık zaman verilerek ölçme aracını doldurmaları istenmiştir. Öğretmenlerin çalışma için yeterince güdülendikleri söylenebilir.

BULGULAR

Bu çalışmada, sosyal beceri ölçeğinden elde edilen aritmetik ortalama, standart sapma, en yüksek ve en düşük puanlar hesaplanmıştır. Daha sonra sosyal beceri ölçeğinden elde edilen puanların demografik değişkenler açısından fark yaratıp yaratmadığı tek yönlü varyans analizi testi ile hesaplanmıştır. Hesaplamaların sonuçları aşağıdaki tablolarda belirtilmiştir.

Tablo-3: Sosyal Beceri Ölçeğinin ve Alt Boyutlarının Aritmetik Ortalamaları ve Standart Sapmaları

	En düşük	En yüksek	X	Ss
S.B.top.	97.00	159.00	126.00	12.59
İletişim	36.00	114.00	81.99	15.42
Uyumsuzluk	19.00	65.00	51.23	8.37
Çekingenlik	10.00	45.00	35.85	7.05

Tablo 3’te sosyal beceri ölçeği ve iletişim, uyumsuzluk, çekingenlik alt boyutlarına ilişkin aritmetik ortalama, standart sapma, en düşük ve yüksek puanları verilmiştir.

Sosyal beceri puanlarının demografik değişkenler açısından farkları tek yönlü varyans (one-way ANOVA) analizi yöntemiyle saptanmıştır.

Tablo-4: Sosyal Beceri ve Alt Boyutlarının Demografik Değişkenlerle Varyans Analizi Sonuçları

Değişkenler		Kare Top.	df	Kare. Ort.	F	p
S.B*. x Yaş	Gruplar arası	2225.621	2	1112.810	7.273	.001
	Gruplar içi	52020.204	340	153.001		
	Toplam	54245.825	342			
İlet.**xYaş	Gruplar arası	4.729.793	2	2364.897	10.498	.000
	Gruplar içi	76593.181	340	225.274		

	Toplam	81322.974	342			
Uy***.xYaş	Gruplar arası	944.698	2	472.349	6.977	.001
	Gruplar içi	23018.107	340	67.700		
	Toplam	23962.805	342			
Uy.XCinsiyet	Gruplar arası	749.158	1	749.158	11.00	.001
	Gruplar içi	23213.646	341	68.075		
	Toplam	23962.805	342			
İlt.x Ç.B.Y.K.****	Gruplar arası	1479.418	2	739.709	3.106	.046
	Gruplar içi	72864.601	306	238.120		
	Toplam	74344.019	308			
S.B.x O.Dev.*****	Gruplar arası	1346.484	3	448.828	2.906	.035
	Gruplar içi	39388.134	255	154.463		
	Toplam	40734.618	258			

*Sosyal Beceri Toplam Puanı ** İletişim Alt Boyutu *** Uyumsuzluk Alt Boyutu **** Çocuğun Birlikte Yaşadıkları Kişiler *****Okula Kaç Yıldır Devam Etmekte

Tablo 4'te çocukların sosyal becerileri ilişkin ANOVA sonuçlarına göre, sosyal beceri puanları çocuğun yaşı açısından fark yaratmıştır (F:7.273, p<.001). Farkın kaynağına Tukey LSD ile bakılmıştır. 4 yaşındakilerin sosyal beceri açısından 5 yaşındakilerden (q:6.900, p<.003) ve 6 yaşındakilerden (q: 8.04, p<.000) daha düşük sosyal beceriye sahip oldukları kaydedilmiştir. 6 yaş çocuklarının hem 5 yaş çocuklarından iletişim (q:5.46, p<.004) ve uyum (q:3.82, p<.000) alt boyutlarında, 4 yaş çocuklarında (q:10.50, p<.000) iletişim alt boyutunda daha yüksek puan aldıkları saptanmıştır. Çekingelik alt boyutunda gruplar arasındaki fark anlamlı düzeye ulaşmamıştır (F:.264, p>.76).

Uyumsuzluk alt boyutu cinsiyet açısından anlamlı düzeyde fark yaratmıştır (F:11.00, p<.001; ♀X: 52.51, Ss:7.78, ♂X:49.52, Ss:8.83). Kızların uyum düzeylerinin daha düşük olduğu kaydedilmiştir.

İletişim alt boyutu birlikte yaşanan kişi açısından fark yaratmıştır (F:3.106, p<.046). Bu farkın anne ve babasıyla yaşayan çocuklarla yalnız anneleriyle yaşayan çocuklar arasında olduğu saptanmıştır (q:12.41, p<.01). Anne babasıyla yaşayan çocukların iletişim alt puanından daha yüksek puan almışlardır.

Çocukların sosyal beceri puanları okula devam yılı açısından anlamlı fark yaratmıştır (F:2.906, p<.035). Bu farkın ilk kez okul öncesi kuruma gidenlerle ikinci kez gidenler arasında olduğu (q:4.22, p<.01) ve ilk kez gidenlerin daha düşük sosyal beceri puanına sahip oldukları kaydedilmiştir.

TARTIŞMA

Çocukların sosyal ve duygusal gelişiminde yaşama iyi uyum sağlaması ayrı bir öneme sahiptir. Çocukların kazanması gereken becerilerden biri de sosyal becerilerdir. Erken yıllardan itibaren değişik yöntemlerle çocuklara becerilerin birikimli olarak kazandırılması gerekmektedir. Çocuk gelişirken aile, arkadaşlar, okul ve diğer toplumsallaşma kaynaklarından doğrudan ya da dolaylı etkilenecek bu becerileri kazanır. Ancak, bu becerileri bazı çocuklar yeterince kazanamazlar ve o zaman bu becerileri kazanmaları için bazen doğrudan müdahale yapılması gerekebilir. Sosyal beceri çalışmalarında öncelikle çocukların ne tür becerilerinin eksik olduğunun belirlenmesi gerekmektedir.

Bu çalışma, çocuklardaki sosyal beceri yetersizliklerini ve eksikliklerini belirlemeyi amaçlamıştır. Bu çalışmanın sonuçlarına göre, yaş, cinsiyet, birlikte yaşanan kişi ve okula devam yılı değişkenlerinin çocukların sosyal becerileri üzerinde fark yarattığı saptanmıştır. Aşağıda, her bir değişkenin çocukların sosyal becerileri üzerindeki etkisine yönelik bulgular tartışılmıştır.

Yaş değişkeninin sosyal beceriler üzerine etkisi incelendiğinde, 4 yaşındaki çocukların 5 yaşındaki çocuklardan daha çok beceri yetersizliği gösterdiklerini öğretmen görüşlerine dayalı olarak söyleyebiliriz. Çocuk takvim yaşına bağlı olarak bazı becerileri daha iyi gösterebilir hale gelmektedir.

Çocukların yeterince kendilerini ifade etme becerileri geliştikte bir çok konuda daha becerili olmaları olasıdır. Hem iletişim hem uyum becerilerinde yaşla değişimin sağlanması kaçınılmazdır.

Cinsiyet değişkeninin etkisine bakıldığında, yazın alanının aksine kız çocuklarının uyum becerilerinin erkek çocuklarının uyum becerilerinden daha düşük olduğu saptanmıştır. Bu bulgunun, Phillipsen, Bridges, McLemare ve Saponora (1999)'nın bulgularıyla ters düştüğü görülmektedir. Ancak, Anderson, Carnavey ve Eubanks (2003)'ün ve Huesman, Moise-Titus, Podolski ve Eron (2003)'ün bulgularıyla sonuçlar paralellik taşımaktadır. Kızların uyum beceri puanlarının düşük olmasının birçok nedeni olabilir. Literatürde de tartışıldığı gibi bu nedenlerden birisi, kızların saldırgan görüntülerden erkek çocuklarına göre daha çok etkilenmeleridir. İkinci bir neden ise, ebeveynlerin cinsiyete dayalı olarak çocuklarına yönelik tutumlar göstermeleridir. Park ve Cheach (2005) bulgularına göre, kızları daha ahlaki ancak erkekleri daha gelişimsel olarak eğitmek kızların gelişimini olumsuz etkilediği düşünülebilir. Chaplin (2005)'nin bulgularına göre babaların kızların boyun eğici davranışlarına dikkat etmeleri çocukların uyum becerilerini olumsuz etki yatabilir. Bu yüzden anne babaların çocuklarının cinsiyete dayalı olarak gelişimlerini desteklememeleri gerekmektedir.

Birlikte yaşanan kişi değişkeninin etkisi incelendiğinde, anne-balarıyla yaşayan çocukların iletişim becerilerinin yalnız anneleri ile yaşayan çocukların iletişim becerilerinden daha iyi olduğu kaydedilmiştir. Bunun nedenlerinden biri tek ebeveynle yaşamının getirdiği farklı sorunlar olabilir. Diğer bir neden ise, çocuklar hem anneleriyle hem babalarıyla farklı şeyler paylaşır ve öğrenirler. Bu yüzden tek ebeveyn çocuğun gelişiminde yeterli desteği sağlayamayabilir.

Okul öncesi kurumlarına devam etme süresi değişkeninin sosyal beceriler üzerindeki etkisi incelendiğinde, okul öncesi kurumuna ikinci kez devam eden çocukların ilk kez devam edenlerden daha çok sosyal becerilere sahip oldukları kaydedilmiştir. Çalışmanın bu bulgusundan hareketle, çocukların en az iki yıllık bir süre boyunca okul öncesi kurumlarından yararlanmaları onların sosyal becerileri üzerinde daha olumlu etkileri olabilir. Okul öncesi eğitimi kurumlarına daha fazla ya da daha az devam etmekten ziyade iki yıl bu becerilerin kazanılmasında optimum süre olarak görülebilir.

Sonuç olarak; ebeveynler, öğretmenler ve diğer toplumsallaşma kaynakları kız ve erkek çocuklarını eğitirken veya toplumsallaşma sürecinde cinsiyet temelli eğitimden ziyade gelişim temelli bir eğitimi benimsemeleri gerekmektedir. Bu çalışmanın bulguları çerçevesinde, okul öncesi eğitimin optimum iki yıl zorunlu hale getirilmesi çocukların sosyal becerileri üzerinde olumlu etkiler yaratabilir. Tek ebeveynle birlikte yaşamının çocuğun gelişimi üzerindeki etkilerini saptamaya yönelik araştırmalara ve tek ebeveynle yaşayan öğrenciler için hem ebeveyn hem çocuğa yönelik farklı destek programlarına gereksinim vardır.

KAYNAKLAR

- Akkök, F. (1996). *İlköğretimde Sosyal Becerilerin Geliştirilmesi*. Ankara : M.E.B. Yay.
- Anderson, C.A., Carnagey, N.L. ve Eubanks, J. (2003). Exposure to Violent Media: The Effects of Songs with Violent Lyrics on Aggressive Thoughts and Feelings. *Journal of Personality and Social Psychology*, 84(5), 960-971.
- Avcıoğlu, H. (2003). Okul Öncesi Dönemdeki Çocuklarda Sosyal Becerilerin Öğretilmesinde İşbirlikçi Öğrenme Yöntemi ile Sunulan Öğretim Programının Etkililiğinin İncelenmesi. Ankara: *OMEP Dünya Konsey Toplantısı Bildirisi*.
- Bacanlı, H. (1999). *Sosyal Beceri Eğitimi*. Ankara: Nobel Yay.
- Cartwright-Hatton, S., Hodges, L. ve Porter, J. (2003). Social Anxiety in childhood: the relationship with self and observer rated social skills. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*.44(5), 737-742.
- Chang, L. (2004). The Role of Classroom Norms in Contextualizing the Relations of Children's Social Behaviors to Peer Acceptance. *Developmental Psychology*, 40(5), 691-702.
- Chaplin, T.M., Cole, P.M. ve Zahn-Waxler, C. (2005). Parental Socialization of Emotion Expression: Gender Differences and Relations to Child Adjustment. *Emotion*, 5(1), 80-88.

- Choi, D.H. ve Kim, J. (2003). Practicing Social Skills Training for Young Children with Low Peer Acceptance: A Cognitive-Social Learning Model. *Early Childhood Education Journal*, 31(1), 41-46.
- Çetin, F., Bilbay, A.A. ve Kaymak, D.A. (2003). *Çocuklarda Sosyal Beceri*, İstanbul: Epsilon Yay.
- Çiftçi, İ. ve Sucuoğlu, B. (2003). *Sosyal Beceri Öğretimi*, Ankara: Kök Yay.
- Diñçer, Ç. ve Güneysu, S. (1998). *Çocukların Kişiler arası Problem Çözme Becerilerini Kazandırmada Eğitimin Etkisi*. Ankara: Konak Kırtasiye Ltd.
- Encouraging Social Skills in Young Children: Tips Teachers Can Share with Parents*. (n.d.). Retrieved February 17, 2006 from http://www.humsci.auburn.edu/parent/social_skills.htm/
- Fox, C.L. ve Boukton, M.J. (2005). The social skills problems of victims of bullying: Self, peer and teacher perceptions. *British Journal of Educational Psychology*, 75, 313-328.
- Frey, K.S., Nolen, S.B., Edstrom, L.S. ve Hirschtein, M.K. (2005). Effects a school-based social-emotional competence program: Linking children's goals, attributions, and behaviors. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 26(2), 171-200.
- Goldstein, A.P. (2003). *Teaching Pro-Social Behavior to Antisocial Youth*. Retrieved November 21, 2003. from <http://www.uscart.org/Workshop.htm.work1>.
- Guerrero, L.K. ve Jones, S.M. (2003). Differences in One's Own and One's Partner's Perceptions of Social Skills as a Function of Attachment Style. *Communication Quarterly*, 51(3), 277-295.
- Hamann, D.L., Lineburgh, N. ve Paul, S. (1998). Teaching Effectiveness and Social Skill Development. *Journal of Research in Music Education*, 46(1), 87-101.
- Hoglund, W.L. ve Leadbeater, B.J. (2004). The Effects of Family, School, and Classroom Ecologies on Changes in Children's Social Competence and Emotional and Behavioral Problems in First Grade. *Developmental Psychology*, 40(4), 533-544.
- Huesmann, L.R. Moise-Titus, J., Podolski, C.L. ve Eron, L.D. (2003). Longitudinal Relations Between Children's Exposure to T.V. Violent and Their Aggressive and Violent Behavior in Young Adulthood: 1977-1992. *Developmental Psychology*, 39(2), 201-221.
- Liu, J. (2004). Childhood Externalizing Behavior: Theory and Implications. *Journal of Child and Adolescent Psychiatric Nursing*, 17(3), 93-103.
- McClelland, M. M. ve Morrison, F.J. (2003). The Emergence of learning-related social skills in preschool children. *Early Childhood Research Quarterly*, 18, 206-224.
- McGinnis, E. ve Goldstein, A.P. (2003). *Program Form: New Strategies and Perspectives for Teaching Pro-social Skills*. Illinois: Research Pres.
- Méndez, F., Hidalgo, M.D. ve Inglés, C.J. (2002). The Matson Evaluation of Social Skills with Youngsters: Psychometric Properties of the Spanish Translation in the Adolescent Population. *European Journal of Psychological Assessment*, 18(1), 30-42.
- Mercurio, C.M. (2003). Guiding Boys in the Early Years to Lead Healthy Emotional Lives. *Early Childhood Education Journal*. 30(4), 255-258.
- Milfort, R. ve Greenfield, D.B. (2002). Teacher and observer ratings of head start children's social skills. *Early Childhood Research Quarterly*, 17, 581-595.
- Mize, J ve Abell, E. (2006). *Teaching Social Skills To Kids Who Don't Have Them*. Retrieved February 17, 2006 from <http://www.behavioradvisor.com/Socialskills.html>.
- Park, S.Y. ve Cheah, C.S.L. (2005). Korean mothers' proactive socialization beliefs regarding preschoolers' social skills. *International Journal of Behavioral Development*, 29(1), 24-34.
- Phillipsen, L.C., Bridges, K.S., McLemore, G. ve Saponaro, L.A. (1999). Perceptions of Social Behavior and Peer Acceptance in Kindergarten. *Journal of Research in Childhood Education*. 14(1), 68-77.
- Rose, A.J. ve Rudolph, K.D. (2006). A Review of Sex Differences in Peer Relationship Process: Potential Trade-offs for the Emotional and Behavioral Development of Girls and Boys. *Psychological Bulletin*, 132(1), 98-131.
- Stevens, J. (1996). *Applied Multivariate Statistics for the Social Science*, 3. Eds. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates.
- Tatlıdil, E. (1992). *Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistiksel Analiz*. Ankara: Engin Yay.
- Teglasi, H. ve Rothman, L. (2001). A Classroom-Based Program to Reduce Aggressive Behavior. *Journal of School Psychology*, 39(1), 71-94.
- Tse, W. ve Bond, A. (2004). The Impact of Depression on Social Skills: A Review. *The Journal of Nervous and Mental Disease*. 192(4), 260-268.
- Updegraff, K.A., McHale, S.M. ve Crouter, A.C. (2001). Parents' Involvement in Adolescents' Peer Relationships: A Comparison of Mothers' and Fathers' Roles. *Journal of Marriage and Family*, 63, 655-668.
- Wentzel, K.R. ve Erdley, C.A. (1993). Strategies for Making Friends Relations to Social Behavior and Peer Acceptance in Early Adolescence. *Developmental Psychology*, 29(5), 819-826.

Wentzel, K.R., McNamara-Barry, C. ve Caldwell, K.A. (2004). Friendships in Middle School: Influence on Motivation and School Adjustment. *Journal of Educational Psychology*, 96(2), 195-203.